

Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Gedimino pr. 11, LT-01103 Vilnius

ORIGINALAS SIUNČIAMAS NEBUS

2019-06-17 Nr. S. 114

Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai

A. Jakšto g. 4, LT-01105 Vilnius

Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerijai

Gedimino pr. 38, LT-01104 Vilnius

**DĖL APLINKOS APSAUGĄ REGLAMENTUOJANČIŲ ĮSTATYMŲ PAKEITIMŲ PROJEKTŲ, REG.
NR. 19-4126**

Lietuvos pramonininkų konfederacija (toliau – **LPK**), atstovaudama konfederacijos narių interesus, šiuo raštu kreipiasi į Jus siekdama atkreipti dėmesį į Aplinkos ministerijos parengtus ir Vyriausybei svarstyti pateiktus įstatymų pakeitimų projektus, kuriuos po Vyriausybės pritarimo siūloma teikti Lietuvos Respublikos Seimui (Vyriausybės nutarimo projekto Nr. 19-4126).¹

Įstatymų pakeitimų projektų paketą sudaro šie projektai (toliau apibendrintai vadinami „**Projektais**“):

- (i) Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymo Nr. IX-1005 2, 3, 12 straipsnių, IV skyriaus antrojo skirsnio pakeitimo, papildymo 6¹ straipsniu ir IV skyriaus trečiojo skirsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektas (toliau – **AAVKĮ Projektas**);
- (ii) Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo Nr. I-2223 15, 19¹, 19², 55 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 55¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – **AAĮ Projektas**);
- (iii) Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 6 straipsnio ir 1 ir 2 priedėlio pakeitimo įstatymo projektas (toliau – **MATĮ Projektas**);
- (iv) Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymo Nr. VIII-529 2 ir 9 straipsnių pakeitimo, papildymo 11¹ straipsniu ir 11¹ straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektas (toliau – **AMĮ Projektas**).

Daugelio LPK narių vertinimu, Projektais siūlomi įtvirtinti pakeitimai yra skuboti, nepakankamai išdiskutuoti, parengti neįvertinus Projektais numatomų teisinio reguliavimo pakeitimų neproporcingo neigiamo poveikio tiek ūkio subjektų veiklai, tiek ir verslo aplinkai Lietuvoje.

LPK išreiškia susirūpinimą, kad Projektais yra numatomi pakeitimai, tiesiogiai susiję su verslo subjektų teisių ribojimais, papildomais kaštais ir didėjančia mokestine našta. Tokiu būdu sugriežtinant teisinį reguliavimą ir jo pasekmes verslo subjektams, nebūtų pasiekti ir deklaruojami Projektų tikslai, susiję su aplinkos apsauga. Būtina akcentuoti, kad nemaža dalis Projektais siūlomų pakeitimų yra neproporcingi ir pertekliniai.

¹ Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/0080d0a05aa011e99684a7f33a9827ac>

Kaip mums žinoma, Projektų derinimo metu reikšmingas pastabas dėl Projektų yra pateikusias ir įvairios institucijos bei įstaigos, kurios taip pat akcentavo Projektais numatomų pakeitimų sukeliamas neigiamas pasekmes, neapibrėžtumą dėl Projektais numatomų pakeitimų įgyvendinimo ir pasekmių, išklėlė klausimus dėl Projektų suderinamumo su Europos Sąjungos teisės aktais. Į dalį esminių klausimų Projektų rengėjai iki šiol nėra pateikę atsakymų arba atsakymai nėra įtikinantys.

Įvertinus esamą situaciją, nesutiktina su Projektų aiškinamųjų raštų 7 p. pateiktais teiginiais, jog Projektais siūlomi pakeitimai ir jų įgyvendinimas verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės įtakos arba turės pakankamai mažą įtaką. Tokie Projektų rengėjų teiginiai parodo, kad rengiant Projektą poveikis verslo sąlygoms ir jo plėtrai nebuvo tinkamai įvertintas – akivaizdu, kad kiekvienu atveju didinant verslo subjektų kontrolę, didinant mokestinę naštą ir kitus kaštus, didinant baudas už pažeidimus, kaip būtent ir yra numatoma Projektais, visada yra daromas poveikis verslo sąlygoms, o šis poveikis įprastai yra neigiamas.

Projektų aiškinamųjų raštų 13 p. taip pat nurodoma, kad Projektų rengimo metu Projektai nebuvo teikti derinti jokioms suinteresuotoms institucijoms arba specialistams, nebuvo gautos išvados. Tai patvirtina, kad Projektai ir jų poveikis įvairioms suinteresuotų asmenų grupėms nebuvo pakankamai įvertinti.

Todėl skubotai rengiant ir siekiant priimti Projektus, neįvertinus Projektų įtakos verslo subjektams bei paliekant reikšmingų neaiškumų dėl Projektais siūlomų pakeitimų įgyvendinimo, būtų padarytos neproporcingos ir itin žalingos pasekmės, kurių galima būtų išvengti tobulinant Projektus ir papildomai įvertinant numatomų pakeitimų sukeliamas pasekmes įvairioms interesų grupėms.

Dėl nurodytų priežasčių, teikiame išsamius komentarus ir pasiūlymus dėl Projektų tobulinimo, siekiant suderinti tiek neginčijamus aplinkos apsaugos tikslus, tiek ir ūkio subjektų teisėtus interesus.

1. Pastabos dėl AAVKJ Projekto sukeliamų neigiamų pasekmių ir pasiūlymai dėl projekto tobulinimo

AAVKJ Projekto aiškinamajame rašte nurodoma, kad šio projekto tikslas yra tinkamai reglamentuoti privalomųjų nurodymų, kuriais gali būti stabdoma asmens veikla, davimo kriterijus ir procedūras ir suteikti tinkamus įrankius aplinkos apsaugos valstybės kontrolės pareigūnams, nustačiusiems pažeidimus ar pažeidimų grėsmę, nutraukti atitinkamas veikas. Kiti AAVKJ Projekto nurodomi tikslai – sudaryti galimybes efektyviau vykdyti aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę, mažinti naštą aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės procese aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančiai institucijai, taip pat įgyvendinti principą „teršėjas moka“.

Toliau nurodomos pastabos rodo, kad šių tikslų siekiama netinkamomis priemonėmis, o valstybės institucijų pareigas ir kaštus nepagrįstai siekiama perkelti verslo subjektams.

Pirma, AAVKJ Projektu sukuriamas teisinis neapibrėžtumas, kuris užprogramuos ginčus tarp valstybės institucijų ir įvairių subjektų.

AAVKJ Projektu nepagrįstai siūloma pakeisti AAVKJ 2 str., atsisakant iki šiol buvusių įtvirtintų sąvokų „Aplinkai kenksminga veikla“, „Aplinkai kenksmingos veiklos sustabdymas“, „Augalų ir gyvūnų masinis žuvimas“ apibrėžimų.

Atsisakius šių sąvokų AAVKĮ sumažėja aiškumo, sukuriama prielaidos valstybės institucijoms vienašališkai šias sąvokas interpretuoti, kas lems ginčus. Pavyzdžiui, šiuo metu AAVKĮ 2 str. 1 p. yra numatyta, kad aplinkai kenksminga veikla yra tokia, kuri daro neigiamą poveikį aplinkai, viršijantį teisės aktų nustatytus aplinkos apsaugos normatyvus ar standartus – nelikus šio apibrėžimo sudaromos prielaidos iš esmės bet kokį neigiamą poveikį aplinkai vertinti kaip aplinkai kenksmingą veiklą.

Tai yra reikšminga, kadangi įstatyme aiškiai apibrėžiamos sąvokos leidžia išvengti atskirų įstatymų nuostatų interpretavimo ir iš to kylančių ginčų.

Antra, AAVKĮ Projektu valstybės institucijų atliekamų tyrimų/matavimų organizavimo ir vykdymo pareigos bei išlaidos nepagrįstai perkeliamos ūkio subjektams.

AAVKĮ Projektu siūloma papildyti AAVKĮ 6¹ str., kuriuo numatoma, kad Aplinkos apsaugos agentūra vykdo aplinkos valstybinius tyrimus, taip pat turi teisę pasitelkti kitus asmenis, turinčius kompetenciją atlikti reikalingus laboratorinius tyrimus ir matavimus.

AAVKĮ Projektu siūloma numatyti, kad laboratorinių tyrimų išlaidas apmoka fiziniai ir juridiniai asmenys (teršėjai), išskyrus atvejus, jeigu (i) šiais tyrimais nenustatyta leistinas normas viršijanti arba neleistina tarša; (ii) šie tyrimai buvo atlikti kitais tikslais, nei siekiant įsitikinti, kad pažeidimas nutrauktas ir/ar jo padariniai pašalinti.

Tai reiškia, kad valstybės institucijų atliekamų ūkio subjektų veiklos priežiūros funkcijų įgyvendinimo išlaidas turėtų padengti prižiūrimi ūkio subjektai. Siejant su tuo, kad AAVKĮ Projektu taip pat nustatoma, kad aplinkos valstybinius laboratorinius tyrimus iš esmės savo nuožiūra ir pasirinkimu vykdo Aplinkos apsaugos agentūra, turinti teisę pasitelkti kitus kompetentingus asmenis, nėra užtikrinama ir niekaip nekontroliuojama, kad visais atvejais tyrimų išlaidos būtų pagrįstos.

Atkreiptinas dėmesys, kad AAVKĮ Projekte nėra numatyti jokie prižiūrimų asmenų teises užtikrinantys saugikliai, o Aplinkos apsaugos agentūra galės laisvai nustatyti, kokiems subjektams ir kada atlikti tyrimus, pačios juos atliks bei nustatys tokių tyrimų kainą. Taip pat nėra numatyta jokių apribojimų dėl tokių tyrimų kainų, todėl kils grėsmė, kad už atliktus tyrimus bus reikalaujama susimokėti nepagrįstai arba per didelę kainą, tačiau asmenys neturės galimybės reikšti prieštaravimų.

Priežiūros funkcijų įgyvendinimo išlaidas turėtų padengti pačios priežiūros institucijos. Šiuo metu yra pakankamai priemonių, visų pirma baudos už nustatytus pažeidimus ir už aplinkos teršimą mokami mokesčiai, kurie papildo valstybės biudžetą, iš kurio būtent ir turėtų būti finansuojamos priežiūrą vykdančios institucijos bei šių institucijų išlaidos.

Trečia, turi būti tikslinamos sąlygos ir prielaidos dėl valstybės institucijų atliekamų tyrimų/matavimų organizavimo, taip pat ūkio subjektų pareigos tokių tyrimų metu.

AAVKĮ Projektu numatoma įtvirtinti, kad Aplinkos apsaugos agentūros darbuotojai be išankstinio įspėjimo bet kuriuo paros metu turi teisę patekti į pavedime nurodytą teritoriją ir/ar objektą bei atlikti matavimus ir/ar paimti ėminius.

Savo ruožtu asmenys, kurių valdomoje ar naudojamoje teritorijoje ar objekte yra taršos šaltinis arba užteršta aplinka, privalo bet kuriuo paros metu leisti Aplinkos apsaugos agentūros darbuotojams patekti į teritoriją ir (ar) objektą ir sudaryti sąlygas iš taršos šaltinių ar užterštų vietų paimti ėminius ir/ar atlikti matavimus.

Vertinant šiuos pasiūlymus pabrėžtina, kad norint patekti į privačią ūkio subjektui priklausančią teritoriją neturėtų pakakti pateikti Aplinkos apsaugos departamento pavedimą. Tokie patikrinimai be išankstinio įspėjimo turėtų būti atliekami tik išskirtiniais atvejais, taip pat esant konkrečiam pagrindui ir aiškiems tikslams, o ūkio subjektai turi aiškiai žinoti savo teises ir pareigas tokių patikrinimų metu. Be to, ūkio subjektams turi būti sudaromos galimybės nesutikti su patikrinimus atliekančių pareigūnų veiksmais, skųsti galimai neteisėtus veiksmus.

Todėl reikėtų tobulinti AAVKĮ Projektą numatant, kad norint patekti į ūkio subjekto gamybinę teritoriją ir atlikti tyrimus, turi būti pateikiamas bent jau Aplinkos apsaugos departamento direktoriaus įsakymas. Įsakyme turėtų būti aiškiai nurodoma, koku pagrindu bus atliekami tyrimai, kokius tyrimus numatoma atlikti, per kiek laiko įmonė bus informuota apie tyrimų rezultatus ir pan.

Be to, AAVKĮ Projekte būtina tiksliau numatyti, kokias sąlygas subjektas turi sudaryti, kad būtų galima paimti ėminius ir (ar) atlikti matavimus, kadangi esamas AAVKĮ Projektas numato tik bendrą pareigą, kuri skirtingų asmenų gali būti suprantama nevienodai.

Ketvirta, AAVKĮ Projekte turi būti atsisakyta žodinių aplinkos apsaugos kontrolės pareigūnų nurodymų ir reikalavimų pateikimo galimybės, kadangi atitinkamos nuostatos sukelia neapibrėžtumą.

AAVKĮ Projekte numatyta nauja redakcija išdėstyti AAVKĮ 18 str. ir jame nurodyti, kad aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai gali pareikalauti atsakingų asmenų žodžiu atlikti „tam tikras veikas“, kai nėra galimybės operatyviai surašyti privalomojo nurodymo, tačiau pagal situaciją būtina nedelsiant imtis priemonių. Kitoje to paties AAVKĮ straipsnio dalyje išskiriama, kad aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnų žodinius reikalavimus atsakingi asmenys privalo vykdyti.

Tokios nuostatos sukels neapibrėžtumą ir nulems ginčus, kadangi žodžiu išsakyti nurodymai ir/ar reikalavimai gali būti netinkamai suprasti, be to, vėliau tiek atitinkamiems pareigūnams, tiek ir ūkio subjektams kils sunkumų įrodinėjant, koks buvo žodžiu pateiktų nurodymų ir/ar reikalavimų turinys, aiškinantis ar žodžiu išsakyti nurodymai ir/ar reikalavimai buvo tinkamai įgyvendinti, taip pat ar nurodymai buvo teisėti.

Be to, neapibrėžtumą sukelia formuluoatė, kad aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnai gali pareikalauti atsakingų asmenų žodžiu atlikti „tam tikras veikas“. Tai iš esmės reiškia, kad pareigūnai gali pateikti bet kokius nurodymus, kuriuos atsakingi asmenys privalės vykdyti. Toks reglamentavimas nulemia dar didesnį neapibrėžtumą ir sukelia dideles rizikas, ypatingai jeigu vėliau paaiškėtų, kad žodžiu pateiktas įrodymas buvo neteisėtas, duotas be pagrindo arba neproporcingas buvusioje situacijoje.

Galiausiai neapibrėžtumą kelia ir faktas, kad nebus užfiksuojama, kuris konkretus pareigūnas davė konkretų nurodymą. Tuo atveju, jeigu pareigūnas duotų nepagrįstus nurodymus, ūkio subjektui vėliau būtų sudėtinga įrodyti, kad nurodymą davė konkretus pareigūnas, o atitinkamam pareigūnui

yra sudaromos galimybės nepripažinti nurodymo davimo fakto arba teigti, kad žodžiu duotas nurodymas buvo neteisingai supastas ir/ar vykdomas.

Tokiu būdu duodant nurodymus žodžiu yra apribojama ir asmenų teisė nurodymus skųsti. Pagal šiuo metu siūlomą AAVKJ Projektą net nėra aišku, kaip ir kokia tvarka žodžiu duoti nurodymai galėtų būti skundžiami, ar jie yra prilyginami privalomiesiems nurodymams, kokios yra tokių žodinių nurodymų nevykdymo pasekmės.

Iš kitos pusės, atitinkamas rizikas patvirtinus siūlomą AAVKJ Projekto nuostatą privalėtų prisiiinti ir pareigūnai, kadangi pažeidėjai ar kiti atsakingi asmenys galėtų neigti žodinių nurodymų gavimą ar jų turinį, o pareigūnams būtų sunku įrodyti, kad būtent konkretūs nurodymai buvo žodžiu duoti konkrečiam asmeniui ir tas asmuo privalėjo nurodymus vykdyti, vykdė juos netinkamai ar pan.

Dėl nurodytų priežasčių, visais atvejais aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnų nurodymai turi būti formalizuoti ir užfiksuoti. Galima būtų papildomai svarstyti apie supaprastintą privalomojo nurodymo ar kitų reikalavimų formą, kai nurodymus būtina duoti skubiai, tačiau bet kuriuo atveju nurodymai neturėtų būti duodami tik žodžiu.

Penkta, nėra pakankamai apgalvotos nuostatos, numatančios, kad privalomasis nurodymas yra vykdomasis dokumentas, vykdomas Civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.

Pagal Civilinio proceso kodeksą, vykdomuosius dokumentus įprastai vykdo antstoliai. Būtent privalomojo nurodymo įvykdymo termino perdavimas priverstinai vykdyti antstoliui yra numatytas ir AAVKJ Projektu siūlomu įtvirtinti AAVKJ 25 str.

Tačiau ne visais atvejais privalomieji nurodymai galėtų būti priverstinai vykdomi ir antstoliai neturėtų reikiamų priemonių, galinčių priversti asmenis šiuos privalomuosius nurodymus vykdyti (pvz., įpareigoti įmones atnaujinti įrangą, modernizuoti procesus ar kt.). Todėl šiuo pasiūlymu antstoliams yra numatomos funkcijos, kurių įgyvendinti jie objektyviai negalės.

Be to, AAVKJ Projekto aiškinamajame rašte nėra nurodoma, kad būtų įvertintas tokių nuostatų suderinamumas su Civilinio proceso kodeksu. Reikia papildomai įvertinti, ar privalomąjį nurodymą pripažinus vykdomuoju dokumentu nėra poreikio keisti Civilinio proceso kodekso, kuriame šiuo metu nėra numatyta, kaip turėtų būti vykdomi aplinkos apsaugos kontrolės pareigūnų duodami privalomi nurodymai. Todėl priėmus AAVKJ Projektą būtų sukurtas teisinis neapibrėžtumas.

Šešta, AAVKJ Projektu siūloma nustatyti per trumpus privalomojo nurodymo įvykdymo terminus, nepagrįstai nesiejant šių terminų su privalomojo nurodymo turiniu ir veiksmais, kuriuos įpareigojami atlikti privalomojo nurodymo gavėjai.

AAVKJ Projekte numatyta nauja redakcija išdėstyti AAVKJ 21 str. ir nustatyti, kad privalomojo nurodymo įvykdymo terminas įprastai turi būti ne ilgesnis nei 1 mėnuo. Išskirtiniais atvejais privalomojo nurodymo terminas gali būti ne ilgesnis nei 3 mėnesiai, jeigu toks terminas yra papildomai suderinamas su aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę vykdančios institucijos vadovu arba jo įgaliotu asmeniu.

Taip pat yra pernelyg apribojama galimybė privalomųjų nurodymų terminus pratęsti. AAVKJ Projekte numatyta nauja redakcija išdėstyti AAVKJ 22 str. ir numatyti, kad dėl objektyvių priežasčių terminai gali būti pratęsti tik vieną kartą ir ne ilgesniam kaip 1 mėnesio terminui.

Pagal šiuo metu aktualios redakcijos AAVKJ 21 str., privalomojo nurodymo įvykdymo terminas įprastai turi būti ne ilgesnis nei 2 mėnesiai, tačiau numatyta galimybė nustatyti ilgesnius privalomojo nurodymo įvykdymo terminus, kuriuos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės pareigūnas gali nustatyti suderinęs su savo tiesioginiu vadovu. Pagal šiuo metu aktualios redakcijos AAVKJ 22 str., asmens, kuriam duotas privalomasis nurodymas, rašytiniu prašymu, jeigu jis dėl objektyvių priežasčių negali laiku įvykdyti šio nurodymo, nurodymo įvykdymo terminai gali būti pratęsti – terminų pratęsimo laikotarpis ir skaičius nėra ribojami.

Taigi patvirtinus AAVKJ Projektu siūlomus pakeitimus, privalomojo nurodymo įvykdymo terminai, įskaitant pratęsimą, visais atvejais ir nepriklausomai nuo nurodymo turinio negalėtų būti ilgesni kaip 4 mėnesiai. Pasibaigus šiam terminui, privalomasis nurodymas kaip vykdomasis dokumentas būtų perduotas antstoliui vykdyti, nepriklausomai nuo ūkio subjektų pastangų ir objektyvių galimybių ar kliūčių privalomąjį nurodymą įvykdyti.

Tokie siūlomi nustatyti terminai ne visais atvejais atitiktų privalomuosius nurodymus gavusių asmenų galimybes tokius nurodymus įvykdyti, juo labiau, kad net ir dėl objektyvių priežasčių terminai galėtų būti pratęsimi daugiausiai tik 1 mėnesio laikotarpiui.

Atsižvelgiant į tai, kad aplinkos apsaugos priemonės yra labai skirtingos ir joms įgyvendinti yra reikalingas skirtingas laikas, turi būti nustatyti skirtingi terminai atitinkamoms priemonėms įgyvendinti. Šiuo metu siūlomas 1 mėn. terminas yra neproporcingai trumpas ir negali būti taikomas visais atvejais, nenumatant reikalingų išimčių ilgesniam tokio termino pratęsimui.

Būtų tikslinga ir objektyvu atsižvelgti į konkrečias situacijas ir kiekvienu atveju nustatyti iki 3 mėn. terminą, o atskirais atvejais, atsižvelgiant į siekiamos įgyvendinti aplinkos apsaugos priemonę, nustatyti ilgesnį terminą privalomojo nurodymo įvykdymui, kuris galėtų būti ne trumpesnis kaip 6 mėnesiai. Be to, tam tikrais atvejais ir šie siūlomi terminai gali būti objektyviai per trumpi, todėl yra poreikis papildomai numatyti išimtį ilgos trukmės pakeitimams (pvz., susijusiems su įrenginių atnaujinimais, technologiniais pakeitimais) įgyvendinti.

Septinta, AAVKJ Projektu nepagrįstai supaprastinamas asmens veiklos sustabdymas ir nėra apibrėžta, kada tokia priemonė galėtų būti proporcinga.

AAVKJ Projektu siūlant pripažinti netekusiu galios IV skyriaus trečiąjį skirsnį „Aplinkai kenksmingos veiklos sustabdymas“ sudaromos prielaidos pernelyg paprastai sustabdyti asmens veiklos vykdymą, net nepriklausomai nuo tokios veiklos kenksmingumo įvertinimo ir nustatymo. Siejant su tuo, AAVKJ Projektu siūloma atsisakyti ir kenksmingumo sąvokos, kas dar labiau sumažina teisinį apibrėžtumą.

Pagal aktualios redakcijos AAVKJ, neįvykdžius privalomojo nurodymo, yra duodamas pakartotinis privalomasis nurodymas, o asmens veikla gali būti sustabdoma tik įrodžius, kad dėl veiklos atsiranda ekosistemos ar jos elementų natūralių funkcijų susilpnėjimas arba netekimas.

AAVKJ Projektu ši galiojanti tvarka yra itin supaprastinama: asmeniui neįvykdžius privalomojo nurodymo, pakartotinis privalomas nurodymas nebūtų duodamas, o asmens veikla gali būti stabdoma esant iš esmės bet kuriems privalomojo nurodymo pagrindams. Tokiu būdu gali būti padaroma žala asmenims, kurių veiklos sustabdymas ne visais privalomųjų nurodymų davimo atvejais yra būtina ir proporcinga priemonė.

Aštunta, AAVKJ Projekte turėtų būti tikslinama ir nuostata, pagal kurią draudžiama sustabdyti veiklą, jei toks veiklos sustabdymas galėtų sukelti visuomenės interesams didesnę žalą, nei veiklos tęsimas.

Numatant tokią nuostatą, reikėtų apibrėžti, kas sprendžia dėl visuomenės interesų derinimo ir prioritetizavimo – tik atitinkami pareigūnai, ar tai gali spręsti ir kiti subjektai.

Šis klausimas turi būti aiškiai reglamentuotas dėl to, kad padarius visuomenės interesams žalą gali kilti tokios žalos atlyginimo klausimas – vadinasi, įstatymas turi aiškiai apibrėžti, kas yra atsakingas žalą galinčiais sukelti atvejais.

2. Pastabos dėl AAJ Projekto sukeltamų neigiamų pasekmių ir pasiūlymai dėl projekto tobulinimo

AAJ Projektas taip pat yra tobulintinas, dalies teikiamų pasiūlymų turėtų būti atsisakyta dėl jais sukeltamo neproporcingo neigiamo poveikio įvairiems suinteresuotiems subjektams.

Pirma, siūlomi numatyti papildomi atvejai, kai turi būti keičiami TIPK leidimas ir Taršos leidimai, yra pertekliniai ir sukuria neapibrėžtumą atitinkamus leidimus turintiems asmenims.

AAJ Projektu siūloma papildyti AAJ 19¹ straipsnio vienuoliktąją dalį ir AAJ 19² straipsnio aštuntąją dalį, numatant, kad, atitinkamai, TIPK leidimai ir Taršos leidimai turi būti keičiami, kai (i) *Nacionalinis visuomenės sveikatos centras, vykdydamas jam pavestas funkcijas triukšmo ir kvapų valdymo srityje, nustato, kad pasikeitus arba įsigaliojus naujiems visuomenės sveikatos priežiūrą reglamentuojantiems teisės aktams, turi būti nustatytos griežtesnės ir papildomos TIPK leidimo sąlygos triukšmo ir kvapų valdymui, arba kad turi būti taikomos kitos triukšmo ir kvapų sumažinimo priemonės; ir (ii) fiziniam ar juridiniam asmeniui 2 kartus per metus pažeidus TIPK leidimo sąlygas, susijusias su neteisėtu teršalų išmetimu, atliekų susidarymu, laikymu ar apdorojimu ar neteisėtu gamtos išteklių naudojimu, jei tokių pažeidimų prevencijai reikia sugriežtinti TIPK leidimo sąlygas arba įrašyti papildomas.*

Šiuo metu AAJ nenumato, kad nurodytais atvejais TIPK ir/arba Taršos leidimai turėtų būti keičiami. AAJ Projekte nėra aiškiai nurodoma, ar naujieji TIPK ir/arba Taršos leidimų keitimo reikalavimai būtų taikomi tik po AAJ Projekto įsigaliojimo išduodamiems leidimams, ar ir iki AAJ Projekto įsigaliojimo išduotiems ir galiojantiems leidimams. Vien ši aplinkybė sukuria teisinį neapibrėžtumą.

Reikalavimas, kad TIPK leidimai ir Taršos leidimai turės būti keičiami valstybės institucijoms numačius naujus aplinkos apsaugos reikalavimus ir/arba vienašališkai nusprendus NVS centrui, yra perteklinis ir sukuriantis didelį teisinį neapibrėžtumą. Ūkio subjektai planuodami ar vykdydami veiklą turėtų iš anksto žinoti, kokie leidimai reikalingi jų veiklai, kokios yra šių leidimų gavimo, galiojimo ir veiklos vykdymo sąlygos. AAJ Projektu gali būti sukuriamas situacija, kai ūkio subjektai bus priversti keisti turimus leidimus kiekvieną kartą pasikeitus teisės aktų reikalavimams, nors nėra užtikrinama, kad apie

tokius pakeitimus ūkio subjektai visais atvejais būtų iš anksto informuojami, būtų sudaromos galimybės prisitaikyti prie naujų reikalavimų ir kt.

Dėl šių priežasčių išduoti TIPK leidimai ir Taršos leidimai turėtų galioti juose numatytą terminą ir numatytomis sąlygomis. Ūkio subjektai turėtų žinoti kiekviename leidime nustatytas sąlygas bei būtent tų sąlygų laikytis, o turimų leidimų pakeitimai turėtų būti privalomi tik išimtiniais atvejais.

Taip pat pabrėžtina, kad šiuo metu aktualios redakcijos AAĮ 19¹ straipsnio vienuoliktojoje dalyje jau yra numatyti pakankami atvejai, užtikrinantys TIPK leidimų ir Taršos leidimų pakeitimą esant objektyviam poreikiui ir, kita vertus, ūkio subjektų veiklos stabilumą. Todėl aptariamo AAĮ Projekto pasiūlymo reikėtų atsisakyti.

Kitu atveju, jeigu nepaisant aukščiau aptartų argumentų siūlomos nuostatos dėl TIPK leidimų ir Taršos leidimų keitimo atvejų išplėtimo būtų svarstomos toliau, yra būtina numatyti aiškias gaires ir kriterijus, kada ir per kiek laiko nuo atitinkamų aplinkybių atsiradimo leidimai privalo būti keičiami, sukonkretinti leidimų keitimo atvejus lemiančias priežastis, tokiu atveju užtikrinant leidimų turėtojų pagrįstus interesus žinoti apie jiems taikomas veiklos sąlygas ir sudaryti galimybes iš anksto numatyti veiklos sąlygų pakeitimus.

Antra, AAĮ Projektu siūloma neproporcingai griežtinti juridinių asmenų atsakomybę nustatant ženkliai didesnius baudų dydžius už padarytus pažeidimus.

AAĮ Projektu siūlomais AAĮ 55 str. pakeitimais norima didinti baudas juridiniams asmenims už veiklos vykdymą, neturint tokiai veiklai reikalingo TIPK ar Taršos leidimo arba neįregistravus įrenginio.

Svarbu pažymėti, kad baudas siūloma didinti labai ženkliai, net iki 8 ar 11 kartų (t. y. net 800 proc. ar 1100 proc.).

Nėra aišku ir AAĮ Projekto aiškinamajame rašte nėra pateikiama jokia informacija, kaip buvo apskaičiuoti būtent tokie siūlomi baudų dydžiai, taip pat akivaizdžiai nėra įvertinta, kokį neigiamą poveikį verslo subjektams gali turėti tokie baudų dydžių padidinimai. Tai leidžia teigti, kad AAĮ Projektas pateiktas skubotai, neįvertinus galinčių kilti pasekmių.

Negalima sutikti su AAĮ Projekto aiškinamajame rašte nurodytu teiginiu, kad AAĮ pakeitimai neturės neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai, jei veikla bus vykdoma laikantis leidimų sąlygų ir nepažeidžiant įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų. Verslo subjektai planuodami veiklą ir plėtrą atsižvelgia į galimas pasekmes dėl įvairių pažeidimų, kadangi tokie pažeidimai gali būti vienkartiniai, padaromi dėl nežinojimo ar neatsargumo, netyčiniai. Tačiau AAĮ Projektu siūloma labai ženkliai didinti baudas ir už pirmą pažeidimą, neatsižvelgiant į pažeidimo padarymo aplinkybes ir/ar kartotinumą. Todėl akivaizdu, kad tokie pakeitimai turės neigiamą poveikį net ir sąžiningam verslui ir jo plėtrai.

Manytina, kad baudų didinimas turi būti paremtas objektyviais duomenimis ir tyrimais, apskaičiuotas pagrįstai ir proporcingai. Šiuo atveju nėra duomenų, kad esami baudų dydžiai būtų nepakankami, juo labiau, kad siūlomi net keliais šimtais ar tūkstančiais procentų didesni baudų dydžiai yra būtini ir atitiktų baudų nustatymu siekiamus tikslus. Todėl šie nepakankamai parengti ir neargumentuoti AAĮ Projekto pakeitimai negali būti tvirtinami.

Trečia, AAJ Projektu netikslingai siūloma numatyti papildomą juridinių asmenų atsakomybę už ūkinės veiklos objekto eksploatavimą ar ūkinės veiklos vykdymą nesilaikant nustatytų aplinkos apsaugos normatyvų ir aplinkos apsaugos standartų.

AAJ Projektu siūloma papildyti AAJ nauju 55¹ straipsniu ir numatyti baudas už naujai reglamentuotus pažeidimus, baudų dydžiai siektų iki 10 000 eurų.

AAJ Projekto aiškinamajame rašte tik paminima, kad siūlomi tokie pakeitimai, tačiau nėra nurodomi jokie jų motyvai, nepagrindžiama, kodėl nėra pakankama šiuo metu AAJ ir kituose teisės aktuose numatyta juridinių asmenų atsakomybė.

Atkreipiame dėmesį, kad nei toks pasiūlymas iš esmės, nei juo labiau baudų dydžių nustatymas, nėra pakankamai paruošti, todėl tokie AAJ Projekto siūlymai turėtų būti papildomai aptariami su suinteresuotomis institucijomis ir asmenimis, diskutuojama dėl siūlomų priemonių poreikio, tikslų ir efektyvumo. Juridiniams asmenims jau šiuo metu yra numatytos įvairios atsakomybės priemonės ir mokestinės prievolės, todėl naujų atsakomybės pagrindų nustatymas yra abejotinas.

Kaip minėta, bet kokios papildomos baudos, ypač tokios didelės kaip siūloma, net iki 10 000 eurų, blogina verslo aplinką Lietuvoje, todėl turėtų būti siūlomos ir tvirtinamos atsakingai ir pagrįstai.

3. Pastabos dėl MATJ Projekto sukeltų neigiamų pasekmių ir pasiūlymai dėl projekto tobulinimo

MATJ Projekto aiškinamajame rašte nurodoma, kad galiojantys mokesčio už aplinkos teršimą tarifai nekeisti nuo 2005 metų ir dėl to neva jie turi būti keičiami.

Tačiau nesutiktina, kad mokesčio už aplinkos teršimą tarifai nebėra aktualūs ir turi būti keičiami, kadangi jie ir dabar yra kasmet indeksuojami pagal Lietuvos statistikos departamento apskaičiuotą vartotojų kainų indekso pokytį. Tai reiškia, kad didėjant indeksui savaime didėja ir mokesčio tarifas.

Todėl mokesčių nėra tikslinga didinti vien dėl to, kad jie buvo nustatyti prieš ilgesnį laikotarpį, juo labiau, kad mokesčio tarifas yra kasmet indeksuojamas. Priešingai, tik užtikrinant mokestinės aplinkos stabilumą ir nuspėjamumą galima kurti verslui ir jo plėtrai palankias sąlygas.

Pažymėtina, kad mokesčio tarifai už skirtingas išmetamų teršalų rūšis pagal MATJ Projektą turėtų didėti ženkliai, nuo kelių iki keliolikos kartų.

Pavyzdžiui, mokesčio tarifą už į atmosferą išmetamus lakiuosius organinius junginius, nediferencijuotus pagal sudėtį, siūloma didinti nuo 4 Eur/t iki 450 Eur/t, t. y. net 112,5 karto. Nėra suprantama ir MATJ Projekto aiškinamajame rašte nėra pateikti jokie motyvai, kuo remiantis nustatytas toks didžiulis pokytis.

Nors MATJ Projekto aiškinamajame rašte pateikiami palyginimai su kaimyninėmis šalimis (Latvija, Estija, Lenkija), iš pateikiamos lentelės yra matoma, kad MATJ Projektu siūlomi tarifai daugeliu atveju yra ženkliai aukštesni už taikomus lyginamosiose kaimyninėse šalyse, kai kuriais atvejais (pvz., kietųjų dalelių, Azoto oksidų (NOx) ir kt.), siūlomi net kelis kartus didesni tarifai.

Kita vertus, iš MATJ Projekto aiškinamajame rašte pateikiamų palyginimų su kaimyninėmis šalimis negalima daryti vienareikšmiškos išvados, kad ir šiuo metu Lietuvoje taikomi atitinkamų mokesčių tarifai būtų mažesni, nei šiose kaimyninėse šalyse. Pavyzdžiui, 2018 metais mokesčio tarifai už į atmosferą išmetamus Azoto oksidus (NO_x), Sieros dioksidą (SO₂) buvo ženkliai didesni, nei kaimyninėse šalyse.

Taip pat nėra jokių duomenų, kad MATJ Projekto rengėjai, siūlydami atitinkamus mokesčio tarifų dydžius, būtų pilnai įvertinę visą mokestinę naštą, tenkančią verslo subjektams Lietuvoje ir tose pačiose kaimyninėse šalyse, t. y. kokius mokesčius jie sumoka į valstybės biudžetą, kaip apmokestintas darbo užmokestis, pelnas, dividendai ir kt. Tam, kad būtų galima remtis kaimyninių valstybių pavyzdžiu, būtina vertinti visą mokestinę aplinką, o ne atskirus mokesčius ar net tų mokesčių elementus.

Deklaratyviais laikytini MATJ Projekto aiškinamojo rašto teiginiai, neva šių ekonominių priemonių (t. y. mokestinės naštos didinimo) priėmimas nesietinas su verslo sąlygų pabloginimu. Akivaizdu, kad mokestinės naštos didinimas visada yra susijęs su verslo sąlygų bloginimu, juo labiau, kad už sumokamus mokesčius verslas tiesioginės grąžos negauna, o galimybės pasinaudoti MATJ Projekto rengėjų nurodytomis kompensacijomis priklauso nuo daugelio sąlygų.

Atkreipiame dėmesį, kad subjektai, vykdydami veiklą, ne tik moka mokesčius, bet ir diegia papildomas priemones taršai mažinti, o tam reikia didelių investicijų. Mokesčių padidinimas ne tik nepagerins aplinkos kokybės, neskatins inovatyvių priemonių diegimo, bet ir dėl papildomos finansinės naštos stabdys ūkio subjektų veiklą, ekonomikos augimą.

LPK poziciją dėl nauja redakcija dėstomo Mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo pakeitimo įstatymo projekto yra teikusi 2018-02-19 d., 2018-11-08 d. ir 2019-04-17 raštais atitinkamai Nr. S.56, Nr. S.227 ir Nr. S.72.

4. Pastabos dėl AMJ Projekto sukeltų neigiamų pasekmių ir pasiūlymai dėl projekto tobulinimo

Kaip ir aukščiau aptartų Projektų atvejais, dalis AMJ Projektu siūlomų pakeitimų nėra pakankamai paruošti, dėl jų turi būti plačiau diskutuojama su įvairiomis suinteresuotomis grupėmis.

Pirma, nepagrįstas yra siūlymas dėl laboratorinius tyrimus ir matavimus atliekančių laboratorijų nacionalinės leidimų išdavimo sistemos atsisakymo ir įpareigojimo būti akredituotoms.

Pagal šiuo metu galiojantį įstatyminį reguliavimą, ūkio subjektų aplinkos monitoringo programoje numatytus laboratorinius tyrimus ir matavimus gali atlikti laboratorijos, turinčios Aplinkos apsaugos agentūros išduotus leidimus arba akredituotos laboratorijos. AMJ Projekto aiškinamajame rašte nurodoma, kad leidimų pagrindu Lietuvoje veikia apie 140 laboratorijų.

AMJ Projektu siekiama nustatyti, kad ūkio subjektų aplinkos monitoringo programoje numatytus laboratorinius tyrimus ir matavimus galės atlikti tik akredituotos laboratorijos, t. y. Aplinkos apsaugos agentūra nebeišdavinės leidimų tokiai veiklai vykdyti. AMJ Projekto rengėjai tokį siūlymą grindžia akredituotų laboratorijų didesniu patikimumu ir dideliais finansiniais Aplinkos apsaugos agentūrai

kaštais dėl leidimų išdavimo, atnaujinimo, galiojimo sustabdymo, galiojimo naikinimo bei leidimus turinčių laboratorijų priežiūros.

Tačiau reikėtų įvertinti, kad norėdamos teikti ūkio subjektų aplinkos monitoringo programoje numatytus laboratorinius tyrimus ir matavimus, laboratorijos privalės akredituotis, be to, akredituotų laboratorijų bus mažiau, kadangi dėl įvairių priežasčių galimai ne visos šiuo metu leidimus turinčios laboratorijos sieks akreditavimo.

Todėl neabejotina, kad dėl šios priežasties padidės laboratorinių tyrimų ir matavimų kaina visiems aplinkos monitoringą vykdančioms subjektams – tai pripažįstama ir AMĮ Projekto aiškinamajame rašte. Koks bus kainos ir kartu ūkio subjektų kaštų padidėjimas, rengiant AMĮ Projektą nebuvo vertinta, todėl nėra pakankamai atskleistos tokio pasiūlymo pasekmės.

Siejant ir su tuo, kad kaip aptarta aukščiau Projektų nuostatomis patikrinimų metu laboratorinių tyrimų ir matavimų išlaidas taip pat siekiama perkelti tikrinamiems ūkio subjektams, potencialus laboratorinių tyrimų ir kainų augimas didins ūkio subjektų kaštus ir dėl to blogins verslo aplinką Lietuvoje.

Todėl negalima sutikti, kad mažėjant laboratorijų ir griežtinant jų veikimo sąlygas, bus pasiekti AMĮ Projekto aiškinamajame rašte deklaruojami tikslai efektyvinti ūkio subjektų aplinkos monitoringą.

Antra, teisinį neapibrėžtumą kelia blanketinė norma, abstrakčiai numatanti, kad Aplinkos ministras nustatys kriterijus ūkio subjektų aplinkos monitoringui.

AMĮ Projektu siekiama nustatyti, kad kriterijus, kuriuos atitinkančią ūkinę veiklą vykdančios subjektai privalo vykdyti ūkio subjektų aplinkos monitoringą, nustatys Aplinkos ministras. Iki šiol tokių kriterijų nebuvo, o tokia nauja blanketinė nuoroda kelia neapibrėžtumą.

Pagal esamą teisinį reguliavimą, ūkio subjektų aplinkos monitoringas vykdomas pagal ūkio subjektų aplinkos monitoringo programas, kurias rengė patys subjektai. Šiuo metu nėra aišku ir nėra galimybių įvertinti, kaip Aplinkos ministro numatomi nustatyti kriterijai gali paveikti verslą ir ūkio subjektų rengiamų monitoringo programų veikimą.

Jeigu yra pagrįstas poreikis nustatyti tokius kriterijus (kas AMĮ Projekto aiškinamajame rašte šiuo metu nėra pagrindžiama), jie turėtų būti nustatyti pačiame AMĮ. Tokią poziciją pagrindžia ir Konstitucinio Teismo praktika, kurioje ne kartą konstatuota, kad pagal Konstituciją tik įstatymu galima nustatyti esmines ūkinės veiklos sąlygas, draudimus ir apribojimus, kuriais daromas esminis poveikis ūkinei veiklai (pavyzdžiui, Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 31 d., 2008 m. kovo 15 d. nutarimuose).

Todėl kriterijus, kuriuos atitinkančią ūkinę veiklą vykdančios subjektai privalėtų vykdyti aplinkos monitoringą, jeigu tokie kriterijai būtų įtvirtinami, reikėtų įtvirtinti pačiame įstatyme ir apie juos diskutuoti svarstant atitinkamus įstatymo pakeitimus. Tokiu būdu ūkio subjektams būtų suteiktas aiškumas ir atsirastų galimybės geriau įvertinti AMĮ Projektu siūlomus pakeitimus.

Įvertinus visus siūlomus tvirtinti Projektus akivaizdu, kad tiek ūkio subjektų veikla, tiek pati verslo aplinka bus paveikta neigiamai: didėja kontrolė, sugriežtinamos TIPK bei Taršos leidimų išdavimo

procedūros, numatoma supaprastinta tvarka veiklos sustabdymui, didėja bei atsiranda naujų mokesčių už aplinkos taršą, ženkliai didėja baudos bei pasekmės už padarytus aplinkosauginius pažeidimus, vadinasi, verslo subjektai tokių pakeitimų pasekmes pajus per ženkliai padidėjusią finansinę/mokestinę naštą, todėl dėl aukščiau minėtų įstatymų būtina aktyviau diskutuoti su ūkio subjektais ir kitais suinteresuotais asmenimis.

Šiuo metu galiojančios teisės aktų nuostatos, reglamentuojančios aplinkos taršą ir taršos prevenciją, yra pakankamai griežtos ir neturėtų būti dar labiau griežtinamos. Atsižvelgiant į pateiktas pastabas ir tendencijas, kad Projektai verslo aplinka bus paveikta neigiamai, išreiškiame poziciją, kad Projektai šiuo metu nėra pakankamai paruošti, jie turi būti tobulinami atsisakant perteklinių nuostatų ir apribojimų ūkio subjektams, atsakant į suinteresuotų asmenų ir institucijų keliamus klausimus, taip pat atsakingai įvertinant siūlomų pakeitimų pasekmes bei siūlomų priemonių proporcingumą.

LPK yra suinteresuota teisinio reglamentavimo tobulinimu ir efektyvinimu, todėl esame pasirengę dalyvauti ir teikti pasiūlymus ar konsultacijas tolimesnėse diskusijose svarstant Projektus, ypatingai aukščiau šiame rašte nurodytais aspektais. Tikimės Jūsų geranoriško ir konstruktyvaus bendradarbiavimo, siekiant rasti tinkamą balansą tarp neginčijamų aplinkos apsaugos tikslų, ūkio subjektų, institucijų ir įvairių kitų asmenų pagrįstų interesų, kurie būtų užtikrinti efektyviu teisiniu reglamentavimu, minimizuojant galimas rizikas ir neproporcingą neigiamą poveikį.

Pagarbiai

Vykdomasis direktorius

Ričardas Sartatavičius